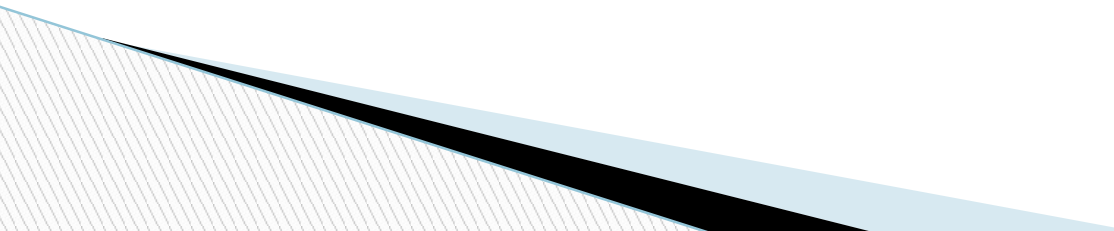

Лекція 6. РЕЧОВЕ ПРАВО

План

1. Загальне вчення про речі та речове право.
  2. Право володіння.
  3. Право власності.
  4. Майнові права на чужі речі.
-

1. Загальне вчення про речі та речове право

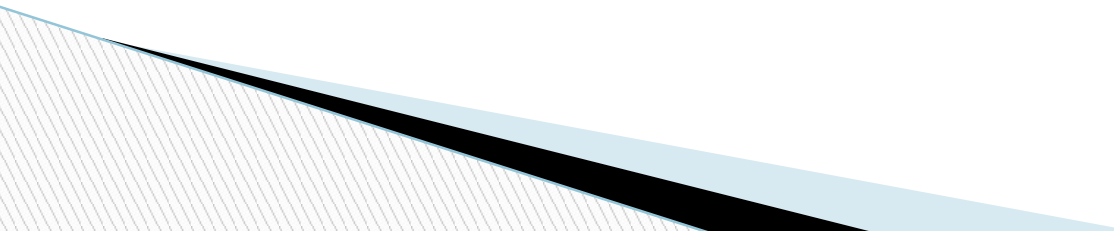

Становлення уявлень про речове та зобов'язальне право

- право
Риму

- захист майнових право шляхом речових позовів
- захист майнових право шляхом особистих позовів

- середньо-
вічне
право

- речове право
  - зобов'язальне право
-

Співвідношення речового і зобов'язального права

Речове право

**Зобов'язальне
право**

Об'єкт права
(вимоги)

Певна річ

Певна дія
конкретної особи

Підстава
виникнення

Закон

Договір

Спосіб захисту

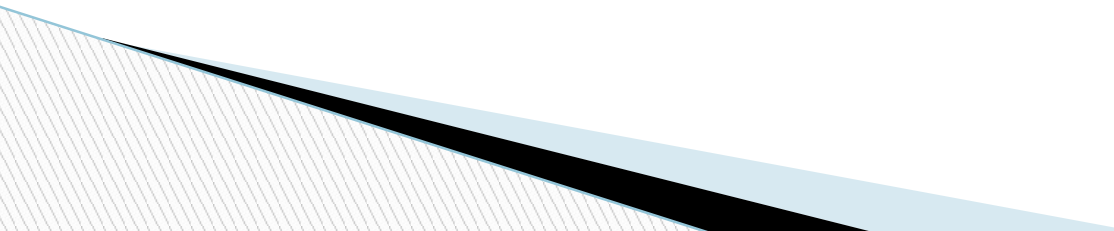
Абсолютний
(необмежений)

Конкретний
(договірний)

Система прав на речі

- Право на річ
  - Право володіння
- Право на чужу річ
  - сервітут
  - емфітевзиз
  - суперфіцій
  - застава
- Право власності

Природа речей у римському праві

- речі, що можуть бути предметом речового права
  - речі, щодо яких можуть виникати правовідносини
  - усі речі матеріального та нематеріального світу
-

Класифікація речей:

1. За способом створення:

- створені природою;
- створені людиною;
- люди;

2. За порядком відчуження:

- манциповані (*res mancipi*);
- неманциповані (*res nec mancipi*);

3. За фізичними властивостями:

- нерухомі (*res immobiles*);
- рухомі (*res mobiles*);

4. За складом:

- прості (*corpora ex contingentibus*);
- складні (*corpora ex distantibus*);

5. За комерційним характером:

- речі в обігу (*res in commercio*);
- речі, випучені з обігу (*res extra commercium*);

Класифікація речей:

6. За подільністю:

- подільні (partes pro diviso);
- неподільні (partes non possunt);

7. За характером споживання:

- СПОЖИВНІ;
- НЕСПОЖИВНІ;

8. За визначеністю:

- визначені родовою ознакою (res genus);
- визначені індивідуальною ознакою (res species);

9. За функціональним призначенням:

- головна річ;
- частина речі (partes pro diviso);
- приналежність (pertinetia);
- плоди (fructus) – природні та цивільні.

Еволюція поняття майна

- докласичне право

- **майно** – це сукупність різних речей, об'єднаних спільним господарським призначенням

- класичне право

- **майно** – це сукупність речей, прав і зобов'язань одного власника

2. Право володіння

Право володіння (possessio)– це визнане законом право особи панувати над певною річчю.

Структура права володіння:

- Possessio
  - corpus possessionis
    - володіння тривале та фактичне
  - animus possessionis
    - володіння від свого імені

Види володіння

- **Володіння (possessio)**
  - **Законне (possessio justa)**
  - **Незаконне (possessio injusta)**
    - **Добросовісне**
    - **Недобросовісне**

Співвідношення добросовісного та недобросовісного незаконного володіння

	Добросовісне володіння	Недобросовісне володіння
Випадкова загибель речі	Компенсується володільцем, якщо річ загинула до пред'явлення позову	Компенсується володільцем за будь-яких умов
Отримані плоди	Повертаються плоди, наявні на момент пред'явлення позову чи отримані після нього	Повертаються та компенсуються усі плоди, в т.ч. і потенційні
Компенсація витрат на утримання речі	+	-
Компенсація витрат на покращення речі	+	-
Повернення покращення речі без її ушкодження	+	-

Підстави набуття права володіння

■ Набуття володіння

■ первинне

- фактичне захоплення речі, яка раніше нікому не належала
- виникнення права володіння

■ похідне

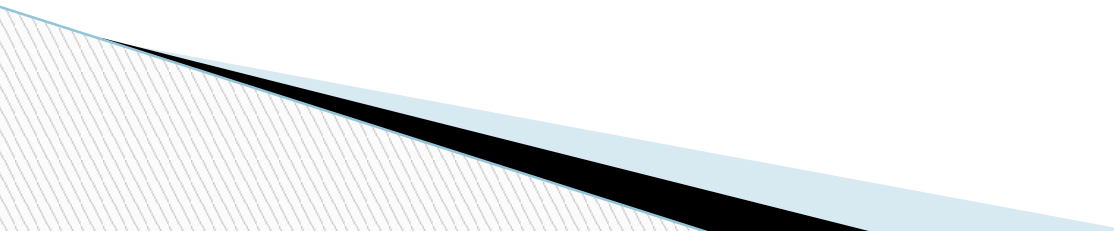
передача речі до володіння іншої особи

- законне
  - перехід права володіння
- незаконне
  - передача речі без переходу права володіння

Підстави припинення права володіння:

- передача права володіння іншій особі;
- знищення чи загибель речі;
- смерть особи-посесора;
- смерть представника посесора, якщо володіння здійснюється через представника.

Захист права володіння:

- Засоби захисту права володіння
    - Посесійний преторський захист
      - інтердикт про утримання речі
      - інтердикт про повернення речі
      - інтердикт про поновлення володіння
    - Кондикційний квіритський позов
      - публіцианський позов про встановлення володіння за давністю
-

3. Право власності

Формування інституту права власності

Застосування права
власності квіритів
виключно до
манципованих речей

Поширення права
власності на
неманциповані речі

Поширення права
власності на майно
латинів

Поширення права
власності на майно
перегринів

Встановлення права власності на землю

Передача землі у
тимчасове
користування сім'ї
(на більше 2
югерів)

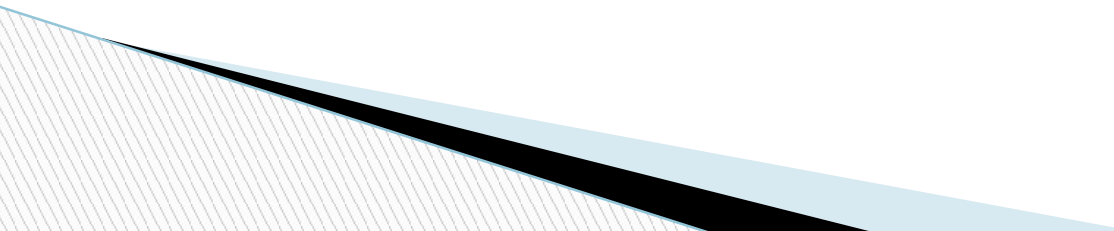

Перехід земельної
ділянки у
колективну
власність сім'ї

Перехід земельної
ділянки у приватну
власність **pater
familia**

Зміст права власності:

- право володіння (jus possidendi);
  - право користування (jus utendi);
  - право розпорядження (jus abutendi);
  - право отримання плодів (jus fruendi);
  - право судового захисту (jus vindicandi).
-

Підстави виникнення права власності

■ Виникнення права власності

■ первинне

- заволодіння;
набуття за давністю;
переробка;
отримання плоду;
приріст

■ похідне

■ від держави

- розподіл громадських земель;
розподіл військових трофеїв;
продаж військових трофеїв з аукціону

■ від приватних осіб

- манципація;
· традиція;
· цесія (уступка права через фіктивний позов)
спадкування

Підстави припинення права власності

■ Підстави припинення права власності

■ з природних причин

- природна загибель майна;
- звільнення дикої тварини;
- втеча раба за кордон

■ з волі власника

- знищення речі власником;
- відмова власника від речі (делікція);
- відчуження права власності

■ з волі держави

- конфіскація;
- вилучення речі з обігу

Обмеження права власності:

- право користуватися прибережною смугою чужої земельної ділянки;
- право проїжджати через чужу земельну ділянку біля зруйнованої дороги;
- право держави добувати корисні копалини на приватній земельній ділянці;
- заборона будувати споруди вище за певну висоту і ближче певної відстані до сусідніх споруд;
- заборона змінювати природну течію води і рух повітря;
- заборона розорювати землю близько до межі;
- заборона відчуження посагу та шлюбного подарунку.

Основні способи захисту права власності

■ Позови про захист права власності

■ віндикаційний

позов про витребування речі з чужого володіння

■ **негаторний** позов про усунення перешкоди у користуванні річчю

■ **публіцианський** позов про визнання права власності за давністю

4. Майнові права на чужі речі

Види майнових прав на чужі речі

- Майнові права на чужі речі
  - сервітут
    - суперфіцій

  - емфітевзис
    - застава

Сервітут – це самостійне, безумовне, безстрокове і, як правило, безоплатне пасивне позбавлення власника певним чином користуватися своїм майном.

Види сервітутів

■ Сервітутути

■ Речові

■ Сільські

- право проходу (проїзду);
- право прогону худоби;
- право користування водою;
- право користування пасовищем

■ Міські

- право спирати споруду на чужу стіну;
- право відводу дощової води;
- право прокладання трубопроводів

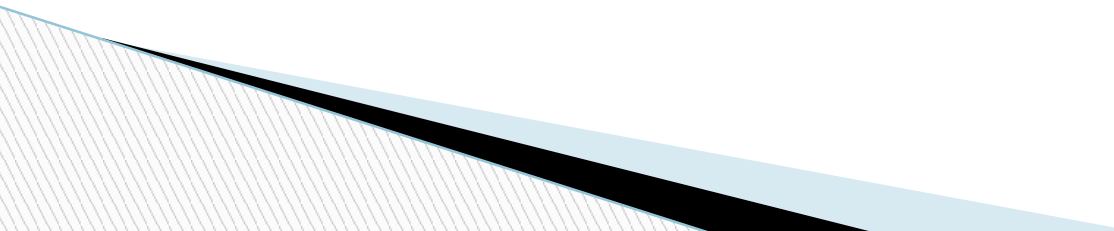
■ Особисті

- право користування чужою річчю;
- право проживання у чужому домі;
- право користування чужими рабами чи худобою

Підстави встановлення сервіту:

- манципація;
- судові рішення, в т.ч. за фіктивним позовом;
- давність фактичного користування сервітутом;
- спадщина.

Підстави припинення сервіту:

- відмова бенефіціара від сервіту;
  - смерть власника особистого сервіту;
  - тривале невикористання сервіту.
-

Емфітевзис – довгострокова оренда землі для сільськогосподарських потреб.

Суперфіцій – довгострокова оренда землі під забудову.

Істотні риси емфітевзису та суперфіція:

- довгостроковий характер (понад 100 років);
- можливість відчуження права емфітевзису та суперфіція;
- можливість застави права емфітевзису та суперфіція;
- можливість спадкування права емфітевзису та суперфіція.

© *А. Чернявський*